

K R O N I K A

PRZEGLĄD GEOGRAFICZNY
2013, 85, 3, s. 477–484**Wojciech Chełmicki**
1952–2011

Wojciech Chełmicki – profesor zwyczajny w Instytucie Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego, zasłużony nauczyciel akademicki i organizator życia naukowego, jeden z najwybitniejszych współczesnych hydrologów, odszedł niespodziewanie w pierwszy dzień roku akademickiego 2011/2012, w wyniku wypadku komunikacyjnego w Luksemburgu.

Urodził się 29.11.1952 r. w Gnieźnie w rodzinie inteligenckiej. Edukację podstawową i na poziomie szkoły średniej (IX LO) ukończył w Katowicach, by w 1971 r. rozpocząć studia geograficzne na Uniwersytecie Jagiellońskim. Ukończył je w trybie indywidualnym z wyróżnieniem w 1975 r., uzyskując stopień magistra geografii fizycznej na podstawie pracy *Porównanie metod wydzielania odpływu podziemnego na przykładzie dorzecza górnego Dunajca* napisanej pod kierunkiem prof. Ireny Dynowskiej.

Od początku swojej kariery naukowej był nierozdzielnie związany z Instytutem Geografii UJ. Po ukończeniu studiów został zatrudniony jako asystent-stażysta w Zakładzie Hydrografii (obecnie Zakład Hydrologii), kierowanym wówczas przez I. Dynowską. Stopień naukowy doktora nauk geograficznych otrzymał w 1982 r. po obronie pracy *Obieg wody w stepowej strefie Mongolii*, która była wynikiem Jego badań ekspedycyjnych podczas trzech wypraw naukowych do Mongolii w latach 1976–1978. Stopień naukowy doktora habilitowanego uzyskał w 1993 r. na podstawie rozprawy *Reżim płytkich wód podziemnych w Polsce*. Określił w niej prawidłowości wahań zwierciadła wód podziemnych na obszarze Polski na podstawie danych z około 500 post-runków IMGW oraz wykazał związek między stopniem kontynentalizmu i oceanizmu klimatycznego a przestrzennym zróżnicowaniem sezonowych wahań zwierciadła wód podziemnych. Wyniki te opublikował m.in. w amerykańskim czasopiśmie *Groundwater* (1993). Tytuł naukowy profesora nauk o Ziemi w zakresie geografii został Mu nadany w 2002 r. Od października 1995 r. pełnił funkcję kierownika Zakładu Hydrologii.

Zainteresowania badawcze prof. W. Chełmickiego były bardzo szerokie. Jego dorobek naukowy obejmuje 170 pozycji, w tym 5 książek autorskich. Są to publikacje z zakresu nie tylko hydrologii, lecz także hydrogeologii, hydrochemii, geomorfologii, ochrony środowiska, kartografii hydrologicznej oraz z pogranicza geografii fizycznej i geografii

kultury. Wśród zagranicznych wydawnictw, które publikowały Jego prace, znajdują się m.in.: *Geologica Acta*, *Groundwater*, *Petermanns Geographische Mitteilungen*, *IAHS Publications*, *Soil and Water Research*, *Water Air Soil Pollution*, *Episodes*. Był inicjatorem, głównym wykonawcą lub wykonawcą wielu grantów ministerialnych oraz inicjatorem przedsięwzięć organizacyjnych o zasięgu krajowym i międzynarodowym.

Główny nurt Jego pracy badawczej dotyczył zagadnień szeroko rozumianych naturalnych i antropogenicznych uwarunkowań kształtowania się zasobów wód podziemnych. Spośród wielu podejmowanych przez Niego zagadnień wymienić należy metodyczne aspekty wydzielenia odpływu podziemnego oraz jego regionalne zróżnicowanie. Kilka prac poświęcił tendencjom zmian zwierciadła wód gruntowych pod wpływem gospodarczej działalności człowieka. Podsumowaniem rozważań na temat zmian reżimu i zasobów wód podziemnych był rozdział w pracy zbiorowej *Przemiany stosunków wodnych w Polsce w wyniku procesów naturalnych i antropogenicznych* (1993), którego był współautorem. W latach 1998–2001 uczestniczył w interdyscyplinarnym projekcie dotyczącym wpływu wahań poziomu zwierciadła wód gruntowych na kształtowanie warunków siedliskowych Puszczy Niepołomickiej.

Liczne prace z zakresu hydrogeologii dotyczyły wypływów wód podziemnych, tj. źródeł. W jednej z pierwszych publikacji krenologicznych szczegółowo opracowane są źródła Niecki Nidziańskiej (1986). Na uwagę zasługują badania mające na celu określenie zakresu i stopnia przemian źródeł na Wyżynie Krakowsko-Wieluńskiej, jakim podlegały one od lat 1970. Prace krenologiczne dotyczyły zarówno przemian źródeł związanych ze zmianą zagospodarowania terenu, eksploatacją wód podziemnych i działalnością górniczą, jak i naturalnych i antropogenicznych uwarunkowań chemizmu ich wód. Badania źródeł Wyżyny podjęte były w ramach kierowanego przez niego projektu KBN *Zmiany hydrologiczne i hydrochemiczne cech źródeł Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej i Miechowskiej (1973–1998)* oraz rozpoczętego w 2011 r. projektu NCN *Przyrodnicze i antropogeniczne przemiany źródeł Wyżyn Krakowsko-Wieluńskiej i Miechowskiej oraz ich rola w krajobrazie naturalnym i kulturowym*. W. Chełmicki zwracał uwagę na konieczność interdyscyplinarnych badań źródeł (2006). Był też współautorem regionalnego opracowania dotyczącego rozmieszczenia i wydajności źródeł w Polsce, które w wersji angielskiej ukazało się już po Jego śmierci w czasopiśmie *Episodes* (2011).

Kolejny z nurtów badań prof. W. Chełmickiego dotyczył pogranicza hydrologii i geomorfologii dynamicznej i fluwialnej. Miał on swój istotny wkład w opracowania dotyczące taksonomii koryt rzecznych w górach w Szkocji na przykładzie rzeki Feshie (1999). Współpracował z Instytutem Fizyki Jądrowej w Krakowie, co umożliwiło Mu przeprowadzenie badań nad erozją gleb na Pogórzu Wielickim przy wykorzystaniu izotopów cezu-137 i cezu-134. Metodę tę wykorzystał też w badaniach migracji materiału zwierzelinowego na obszarze Masywu Centralnego we Francji (1997, 1998). W ramach kolejnego projektu finansowanego przez KBN „Obieg i transformacja antropogenicznych zanieczyszczeń w obrębie geosystemów progów Pogórza Karpackiego” prowadził badania dynamiki transportu materiału rozpuszczonego i składu chemicznego wód rzek pogórskich – tematyką tą zainspirował do dalszych badań licznych swoich magistrantów i doktorantów. Zainicjował także analizy roli opadów atmosferycznych w obiegu związków chemicznych na Pogórzu Wielickim.

Profesor podejmował także prace z zakresu tradycyjnie rozumianej hydrologii dynamicznej. Wykonał opracowania dotyczące hydrografii i bilansu wodnego eksperymentalnych zlewni badawczych na Pogórzu Wielickim. Zajmował się również charakterystyką reżimów rzek karpackich, a wyniki tych badań zostały opublikowane m.in. jako rozdział w monografii *Dorzecze górnej Wisły* pod redakcją I. Dynowskiej i M. Maciejewskiego (1991). W ramach działalności Komisji Nauk Geograficznych PAN powstało opracowanie dotyczące hydrologii karpackiej, którego był współredaktorem. Zawiera ono m.in. opracowanie reżimów rzek karpackich w różnych wieloletniach (1998–1999). W nurcie tych badań mieści się udział oraz kierowanie zadaniami badawczymi realizowanymi w UJ w ramach projektu zamawianego przez MNI: „Ekstremalne zdarzenia meteorologiczne i hydrologiczne w Polsce. Ocena zdarzeń oraz prognozowanie ich skutków dla środowiska życia człowieka”.

Profesor W. Chełmicki uczestniczył w organizacji Stacji Naukowej IGiGP UJ w Łazach k. Bochni (powstała w 1984 r.) i kierował nią w latach 1995–2001. Badania prowadzone na Stacji mają charakter interdyscyplinarny i zmierzają do lepszego poznania struktury środowiska geograficznego i jego odporności na wpływy antropogeniczne. W ramach projektu „Struktura, geneza i funkcjonowanie systemów fizycznogeograficznych progu Karpat” brał udział w rozpoznawaniu podstawowych elementów środowiska wodnego tego obszaru.

W ostatnich latach poszerzył swoje zainteresowania o problematykę kartografii hydrologicznej. Brał udział w realizacji *Mapy Hydrograficznej Polski 1:50 000*, jako konsultant większości arkuszy województwa małopolskiego oraz kilku arkuszy województwa świętokrzyskiego, a także współautor komentarza do 22 arkuszy map, głównie z obszaru Pogórza, Beskidów, Tatr Zachodnich i Niecki Nidziańskiej.

Był naukowcem pedantycznym, zwracającym uwagę na stosowanie odpowiedniego nazewnictwa geograficznego. Był współautorem międzynarodowego słownika hydrologii inżynierskiej, opracowanego w językach: angielskim, francuskim, armeńskim, rosyjskim, rumuńskim i polskim (2005) oraz autorem opracowań wielu haseł hydrologicznych w encyklopediach i słownikach geograficznych.

Oddzielne, bardzo ważne pole działania W. Chełmickiego – to redakcja: był inicjatorem i redaktorem 10 opracowań naukowych. Praca ta wymagała od Niego nie tylko doskonałej znajomości tematyki, ale także umiejętności współpracy z szerokim gronem specjalistów i kierowania zespołem autorskim. Był redaktorem lub współredaktorem m.in. monografii *Interdyscyplinarność w badaniach dorzecza* (1999), *Źródła Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej i Miechowskiej. Zmiany w latach 1973–2000* (2001), *Hydrological extremes in small basins* (2009)¹. Od 1999 r. był członkiem Komitetu Redakcyjnego czasopisma *Prace Geograficzne UJ*, a od kilku lat jego naczelnym redaktorem. Od 2006 r. pełnił funkcję redaktora naczelnego *Folia Geographica*, series *Geographia Physica*. Był również przewodniczącym Rady Wydawniczej IGiGP UJ (od 2000 r.), a przez krótki okres członkiem Rady Redakcyjnej Przeglądu Geograficznego.

Równoległe z działalnością naukową przez cały czas pracy w Instytucie prowadził działalność dydaktyczną. Był zasłużonym nauczycielem akademickim, cenionym wykładawcą i dydaktykiem, wychowawcą wielu pokoleń studentów i kadry naukowej geogra-

¹ Obszerny wykaz publikacji W. Chełmickiego można znaleźć na stronie: www.geo.uj.edu.pl

fów. Brał czynny udział w kolejnych reformach studiów geograficznych, a także współtworzył kierunek studia biologiczno-geograficzne na Wydziale BiNoZ UJ. Prowadził wykłady, ćwiczenia laboratoryjne i terenowe z zakresu hydrologii ogólnej, hydrologii kontynentalnej, ochrony zasobów wodnych, gospodarki wodnej, procesów hydrologicznych i geomorfologicznych w zlewni oraz analizy chemicznej wód. Był także organizatorem i wykładawcą na kursach przeznaczonych dla studentów zagranicznych – głównie amerykańskich i kanadyjskich. Odbywał długoterminowe staże naukowe w uniwersytetach w Wisconsin, Buffalo, Północnej Karolinie, gdzie także wykładał.

Pod kierunkiem Profesora powstało 12 prac licencjackich i 66 prac magisterskich, w tym cztery prace magisterskie z zakresu hydrogeologii i hydrochemii płytkich wód podziemnych z obszaru Pogórza Karpackiego i Puszczy Niepołomickiej, wykonane przez studentów z University College London (w ramach programu Tempus). Był promotorem czterech prac doktorskich oraz recenzentem wielu rozpraw doktorskich i habilitacyjnych.

Wojciech Chełmicki jest autorem powszechnie wykorzystywanego w uniwersytetach i szkołach wyższych podręcznika akademickiego *Woda. Zasoby, degradacja, ochrona* (2001), który stanowi syntezę wcześniejszych Jego książek: *Degradacja i ochrona wód, Część pierwsza – Jakość* (1997) oraz *Degradacja i ochrona wód, Część druga – Zasoby* (1999). Są to opracowania poświęcone problematyce jakości i zasobów wody w kontekście zagrożeń antropogenicznych, przeznaczone dla bardzo szerokiego kręgu odbiorców zainteresowanych ochroną środowiska. W. Chełmicki jest również autorem czterech rozdziałów w podręczniku *Zlewnia. Właściwości i procesy* (2003, 2006).

Profesor W. Chełmicki był członkiem wielu towarzystw naukowych w Polsce i za granicą. Pełnił funkcję narodowego korespondenta Grupy Badawczej Europejskiej Sieci Zlewni Eksperymentalnych i Reprezentatywnych (ERB), był członkiem International Association of Hydrological Sciences, Krajowej Rady Gospodarki Wodnej, Sekcji Hydrologii Komitetu Gospodarki Wodnej PAN, Komisji Nauk Geograficznych PAN, Komisji Hydrologicznej PTG, Polskiego Towarzystwa Geofizycznego. Uczestniczył w pracach międzynarodowych komitetów naukowych trzech konferencji (Turyn, Luxemburg, Berchtesgarden). Był członkiem komisji w UKA (geografia).

Zarówno dorobek naukowy, organizacyjny, jak i Jego zaangażowanie w edukację akademicką, jest świadectwem ogromnej pracowitości. Za działalność naukową otrzymał nagrodę Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz kilka nagród Rektora UJ. Przejawem Jego wielkiej pasji badawczej jest grant własny, który jest kontynuacją badań nad źródłami Wyżyn Krakowsko-Wieluńskiej i Miechowskiej przyznany w 2011 r., a którego realizacja w zakresie prac terenowych rozpoczęta została miesiąc przed Jego śmiercią; w pracach tych aktywnie uczestniczył mimo ograniczeń zdrowotnych.

Wojciech Chełmicki do końca życia był bardzo aktywny zarówno w pracy dydaktycznej, jak i w badaniach naukowych. Odszedł niezwykle Człowiek o szerokich horyzontach badawczych, inteligencji i pasji badawczej, cechujący się bezkompromisową uczciwością, rzetelnością i pracowitością, cieszący się powszechnym szacunkiem i autorytetem, wymagający od siebie, niezwykle życzliwy dla innych. Został pochowany na Cmentarzu Batowickim w Krakowie.

Maria Baścik, Joanna Pociask-Karteczka, Janusz Siwek
Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków

International Scientific Conference
„Mountain Protected Areas in a Changing World”,
Szpindlerowy Młyn (Republika Czeska), 21–24.05.2013 r.

Karkonosze były już od schyłku średniowiecza intensywnie eksplorowane pod kątem cennych rud i kamieni – szczególnie po południowej, czeskiej stronie, z uwagi na przewagę tam utworów metamorficznych strefy kontaktowej intruzji granitowej. Destrukcja środowiska w formie przekształcenia form terenowych i trzebieży lasów na potrzeby górnictwa, hutnictwa i szklarstwa w końcu XV w. osiągnęła poważne rozmiary. Nasiliła się w następnym stuleciu, gdy pozyskiwanie drewna dla hut w Kutnej Horze niemal ogołociło całe to najwyższe sudeckie pasmo. Turystyka, tak ważna dla miejscowej ludności, pozbawianej od końca XVIII w. dotychczasowych dochodów, „dołożyła swoje” poprzez rozdeptywanie tras, zrywanie rzadkich roślin, płoszenie zwierząt. Jako pierwszy potrzebę ochrony karkonoskiej przyrody zrozumiał hrabia Jan Harrach, właściciel całej zachodniej części regionu, który w 1904 r. w swoich lasach na zachodnim zboczu Krkonoša nad w Labském dole ustanowił pierwszy tu rezerwat „Strmá stráň” na powierzchni 60 ha. Rychło pojawiły się głosy, że to nie wystarcza. Znakomity czeski botanik i ekolog František Schustler zgłosił w 1923 r. Ministerstwu Szkolnictwa i Oświaty projekt utworzenia parku narodowego.

Trzeba było na to czekać aż do 1963 r., kiedy – cztery lata po powstaniu Karkonoskiego Parku Narodowego po polskiej stronie, powołano Krkonošský národní park z siedzibą we Vrchlabí. W ramach obchodów jego 50-lecia zorganizowano tytułową konferencję, jako jedną z wieloletniego, przemienneho organizacyjnie cyklu „Geoekologiczne problemy Karkonoszy”. Tym razem znacznie poszerzono tematykę, co poskutkowało obecnością badaczy z Kanady, Niemiec, W. Brytanii, Szwecji, Słowacji, z oczywistą przewagą Czechów i Polaków z różnych ośrodków krajowych; razem około 140 osób. Wśród szczególnych uczestników należy wymienić Thomasa Hanssona z Europarku; ministerstwa środowiska reprezentowali: Polski – Nina Dobrzyńska, i Republiki Czeskiej – Michael Hošek, a Jan Sobotka – czeski Związek Samorządów Karkonoskich. Nie obyło się bez wręczania dyplomów, adresów i gratulacji. Dyrektorowi KRNAP Janowi Hřebačce przekazali je przedstawiciele partnerskiego parku w Bilateralnym Rezerwacie Biosfery M&B, a mianowicie dyrektor KPN Andrzej Raj i przewodniczący jego Rady Naukowej (niżej podpisany). Część plenarną, w której wygłoszono pięć referatów, prowadził czeski przedstawiciel w Komisji Europejskiej Ladislav Miko. Podczas niej najżywszą dyskusję wywołał temat relacji między naukowcami, którzy wskazywali na brak zrozumienia, a politykami, którzy podnosili hermetyczność naukowych opracowań.

Na konferencję przyjęto 96 referatów, ale ze względu na ograniczenia czasowe większość została zaprezentowana w formie posterów. Organizatorzy bowiem zrezygnowali z podziału na sekcje tematyczne, tak aby uczestnicy mogli zapoznać się z postępem i rodzajem badań w innych dyscyplinach. Z zakresu nauk geograficznych było to 31 opracowań; najwięcej – 9 – dotyczyło zagadnień geomorfologicznych, nadto 7 – hydrologii, 6 ogólnie środowiska, 5 klimatologii i 4 turystyki. Ożywienie w dyskusje wносił geomorfolog prof. Olav Slaymaker z Kanady, który niekiedy inaczej dostrzegał i interpretował karkonoskie problemy – prawdopodobnie z racji zaoceanicznej perspektywy. Sekundował mu nestor czeskich geobotaników prof. Jan Jenik, zasłużony badacz karkonoskiej flory. Liczne były referaty o charakterze czesko-polskim, zapewne pośrednio w efekcie likwidacji barier

granicznych. Autorzy i dyskutanci byli zgodni co do tego, że środowisko wierzchowin Głównych Grzbietów – Czeskiego i Śląskiego, można uznać za klasyczną wręcz tundrę, a więc jedyną taką na południe od Skandynawii.

Ostatniego dnia odbyły się liczne wycieczki na różnych trasach, prowadzone przez pracowników KANAP, dające możliwość zapoznania się z problematyką czeskiej strony tych gór: leśną, botaniczną, turystyczną, zarządzania itp. Wszystko to, wraz z obradami i noclegami w wygodnym hotelu „Harmony”, zostało znakomicie i z wielkim nakładem pracy przygotowane przez zespół pod kierunkiem zasłużonego dla KRNP dr. Jana Štursy, przy wsparciu ekipy z KPN. Wyselekcjonowane materiały ukażą się tradycyjnie w naukowym roczniku KRNP Opera corcontica w 2014 r., może wcześniej.

Krzysztof R. Mazurski

Katedra Planowania Przestrzennego, Politechnika Wrocławska, Wrocław

Konferencja naukowa „Turystyka na pograniczu polsko-czeskim” Wałbrzych, 6.06.2013 r.

W dniu 6 czerwca 2013 r. Instytut Turystyki i Rekreacji Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu zorganizował po raz pierwszy jednodniową konferencję naukową na temat „Turystyka na pograniczu polsko-czeskim”. Konferencja odbywała się w zabytkowym budynku przy ul. Zamkowej 4 w Wałbrzychu, będącym siedzibą PWSZ AS.

Założeniem programowym i głównym celem spotkania była dyskusja nad aktualnym stanem turystyki na polsko-czeskim pograniczu. Przez kilkadziesiąt lat specyfiką tych terenów było to, że polska i czeska strona pogranicza funkcję turystyczną rozwijały odrębnie i – mimo położenia we wzajemnym sąsiedztwie – w izolacji od siebie. Po 1989 r. granica polsko-czeska, stanowiąca dawniej stosunkowo silną barierę, stopniowo się otwierała, co zwiększało turystom dostęp do atrakcji położonych w sąsiednim kraju.

Komitet naukowy konferencji stanowili: dr hab. J. Potocki prof. ndzw. (PWSZ AS w Wałbrzychu i Uniwersytetu Ekonomicznego w Jeleniej Górze) – przewodniczący, doc. dr K. Klementowski (PWSZ AS w Wałbrzychu) – sekretarz naukowy oraz mgr J. Jamrowska – sekretarz.

Konferencję w Sali Kolumnowej PWSZ otworzył prof. J. Potocki, który serdecznie przywitał wszystkich uczestników. Następnie zabrał głos prorektor ds. nauki i współpracy – doc. dr T. Moskal, powitał naukowców w murach swojej uczelni, podkreślając aktualność tematu konferencji.

Konferencja miała charakter interdyscyplinarny, stąd głosy przedstawicieli różnych dziedzin – geografów, ekonomistów, architektów, geologów. Podzielona była na trzy sesje referatowe. Pierwszą poprowadził prof. J. Potocki. Rozpoczął ją dr inż. arch. M. Leniartek (Wyższa Szkoła Zarządzania „Edukacja” we Wrocławiu), mówiąc o animizacji przestrzeni turystycznej pogranicza polsko-czeskiego w kontekście zniesienia kontroli granicznej po roku 2007 (po objęciu Polski i Czech układem z Schengen). Autor podkreślił, że szczególną rolę w kształtowaniu przestrzeni pogranicza pełni transgraniczność, czyli „proces przenikania przez granice ludzi, ich wytworów, idei, wzorów życia, wartości itp.” Zmiany

zachodzące w sferze fizycznej i znaczeniowej pogranicza powodują, że występujące w jego przestrzeni charakterystyczne „miejsca” przekształcają się w „nie-miejsca”. Jego zdaniem remedium na atomizację pogranicza jest odrodzenie regionalizmu.

Dr J. Oleszek (Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu) omówił turystykę w rejonie Gór Złotych, przedstawiając jej formy, rodzaje, stan i kierunki rozwoju.

Investycję transgraniczną w Masywie Śnieżnika, jako element zagospodarowania turystycznego, zaprezentowała dr M. Zochowska z Bystrzycy Kłodzkiej. Projekt Związku Gmin Śnieżnickich „Wieża trzech kultur. Wykonanie dokumentacji odbudowy wieży na Śnieżniku” otrzymał dofinansowanie w ramach POWT RCz-RP 2007–2013 poprzez Euroregion Glacensis. Jest więc duża szansa, by jedna z największych atrakcji turystycznych w regionie – wieża na Śnieżniku – została odbudowana, zdaniem inicjatorów bez konfliktu z przyrodą.

Doc. dr K. Klementowski poruszył problem dotychczasowych delimitacji regionów turystycznych i kryteriów krajobrazowych ich wydzielenia. Omówił ideę podziału regionu na Sudety Jeleniogórskie, Wałbrzyskie i Kłodzkie, zwracając uwagę na częściową zgodność z podziałem administracyjnym (powiat kłodzki). Wystąpienie dotyczyło też promocji regionów turystycznych, traktowanych jako kompleksy podmiotów i obiektów znajdujących się w ciągłej interakcji.

Druga sesja, po przerwie kawowej, zawierała 6 referatów, a prowadził ją doc. K. Klementowski. Wystąpienie prof. J. Potockiego dotyczyło ciekawego tematu szlaków turystycznych – obecnie jakby niedocenianego elementu zagospodarowania turystycznego. Szlaki turystyczne pełnią liczne funkcje – promocyjną, bezpieczeństwa, regulacyjną, integracyjną. Utrzymanie ich w Polsce jest domeną PTTK (w Czechach Klubu českých turistů), a znakowanie odbywa się głównie w drodze dotacji z budżetu państwa. Referent mówił o rozwoju sieci znakowanych szlaków w Sudetach po II wojnie światowej i podał współczesne tendencje w rozwoju szlaków, a także porównał stan szlaków w Polsce i Czechach.

Następny uczestnik konferencji, mgr K. Kołodziejczyk (Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego UW) zaprezentował podobny temat, omawiając integrację polskich i czeskich szlaków turystycznych na pograniczu sudeckim po akcesji Polski i Republiki Czeskiej do strefy Schengen w 2007 r.

Dr hab. M. Szymczyk, wykładowca Wyższej Szkoły Handlowej we Wrocławiu i od 8 lat dyrektor Muzeum Papiernictwa w Dusznikach-Zdroju, wystąpił z referatem *Rozwój infrastruktury turystycznej muzeów pogranicza polsko-czeskiego na przykładzie Muzeum Papiernictwa*. Omówił podział muzeów ze względu na formę własności i finansowanie placówek. Podkreślał, że muzea są ważnymi atrakcjami turystycznymi, a ruch turystyczny w dużej mierze decyduje o możliwościach ich rozwoju.

Prof. A. Sołeki (PWSZ AS w Wałbrzychu, Uniwersytet Wrocławski) porównał geologiczne uwarunkowania rozwoju turystyki geoedukacyjnej na pograniczu polsko-czeskim i polsko-ukraińskim, wskazał też atrakcyjne miejsca geologiczne w Sudetach i Karpatach.

Na konferencji był obecny redaktor naczelny czasopisma Sudety, dr hab. R.M. Łuczyński (Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu), który interesująco przedstawił temat *Uzdrowiska sudeckie w pierwszych latach powojennych na łamach dolnośląskiej prasy*. Najczęściej opisywano wówczas Szczawno-Zdrój, a prasa, która donosiła o uzdrowiskach, to głównie Słowo Polskie, Ziemia Kłodzka, Sudety, Śląsk i Naprzód Dolnośląski. Niewątpliwym walorem referatu były obszernie cytaty z ówczesnej prasy, dające świadectwo warunków, w jakich funkcjonowały kiedyś dolnośląskie uzdrowiska.

Ostatni referat w tej sesji wygłosił doc. T. Moskał, który przedstawił zarys historii turystyki w Sudetach Wałbrzyskich w latach 1854–1918. Zwrócił szczególną uwagę na zagospodarowanie turystyczne, zwłaszcza rozwój komunikacji kolejowej, wież widokowych, schronisk i uzdrowisk.

Po przerwie obiadowej prof. A. Sołecki otworzył ostatnią już sesję. Prof. dr hab. A. Szponar (emerytowany pracownik UW, obecnie pracownik Wyższej Szkoły Handlowej we Wrocławiu), poruszył w swoim wystąpieniu kwestię percepcji krajobrazu, recepcji bodźców i społeczno-kulturowych uwarunkowań postrzegania krajobrazu. Percepcja wizualna turysty w poznawaniu krajobrazu otwartego lub zamkniętego przeważa nad pozostałymi zmysłami. Autor podał przykłady krajobrazów kulturowych na obszarze Dolnego Śląska.

Celem referatu dr M. Januszewskiej (UE we Wrocławiu, Wydział Ekonomii, Zarządzania i Turystyki w Jeleniej Górze) była próba charakterystyki zmian systemowych w polskich uzdrowiskach, czyli prywatyzacji, przekształceń produktowych i infrastrukturalnych. Status uzdrowisk ma 45 atrakcyjnych turystycznie miejscowości w Polsce, z różnymi zasobami leczniczymi. Najważniejszym celem zarządzania polskimi uzdrowiskami jawi się obecnie podniesienie ich konkurencyjności zewnętrznej.

Dr M. Jedlińska (UE we Wrocławiu, Wydział Ekonomii, Zarządzania i Turystyki w Jeleniej Górze) odpowiedziała na pytanie, jakie są zachowania konsumentów na współczesnym rynku turystycznym w aspekcie marketingu i jakości środowiska. Poruszone tematy to: pozytywistyczne i postmodernistyczne zachowania konsumentów, ich ewolucja, post-turystyka, świadomość ekologiczna, turystyka zrównoważona i impreza turystyczna.

Dr M. Januszewski (PWSZ AS w Wałbrzychu) omówił wyniki badań ankietowych nad kształtowaniem się aktywności turystycznej studentów z powiatu wałbrzyskiego. Najpopularniejszą formą okazały się wyjazdy ze znajomymi, partnerem i rodziną. Najczęstszym środkiem lokomocji był samochód, obiektem noclegowym pensjonat, a porą roku lato (lipiec). Dominujące motywy wyjazdu to relaks, przygoda, chęć odmiany. Czynnikiem związanym z miejscem docelowym podróży jest klimat determinujący aktywność turystyczną.

Jako ostatni wystąpił dr D. Sikorski (PWSZ AS w Wałbrzychu) z tematem *Tereny i obiekty postindustrialne jako produkt turystyczny pogranicza polsko-czeskiego*. Przemiany społeczne, kulturowe, morfologiczne, gospodarcze doprowadziły do zmian w polskich miastach, coraz bardziej ograniczając w nich funkcję przemysłową. Obiekty postindustrialne kryją w sobie jednak duży potencjał turystyczny.

Po zakończeniu trzeciej sesji prof. J. Potocki podsumował konferencję i zaprosił uczestników do dyskusji. Szczególne zainteresowanie wzbudziła kwestia turystycznego wykorzystania obiektów postindustrialnych. Doc. dr K. Klementowski krótko zaprezentował PWSZ AS, podając, że uczelnia dobrze się rozwija, powstają nowe kierunki, w tym inżynierskie i licencjackie. Piękne zabytkowe wnętrza dobrze służą 2800 studentom. W roku 2014 Szkoła będzie obchodzić 15-lecie działalności.

Na koniec organizatorzy podziękowali naukowcom za przybycie i głosy wskazujące celowość kontynuowania cyklu podobnych konferencji. Wstępnie zaproszono do udziału za rok, wyrażając nadzieję, że uda się pozyskać do współpracy także naukowców z Czech.

Małgorzata Żochowska

Zespół Szkół Ogólnokształcących, Bystrzyca Kłodzka